

Az idegennyelv-oktatás kérdése Norvégiában

1. Bevezetés

Az idegennyelv-oktatás jelenlegi helyzetével Norvégiában különösen érdemes foglalkozni, mivel napjainkban ezen a területen igen erőteljes reformok mennek végbe. A reformfolyamat valójában már néhány évtizede megindult, bár nagy léptékű változtatásokra mindeddig nem került sor. Most azonban úgy tűnik, komolyak a szándékok. Ennek egyik legjobb bizonyítéka a 2005 februárjában elfogadott parlamenti határozat.

Az utóbbi években, évtizedekben tehát az idegennyelv-oktatás egyre inkább központi kérdéssé vált a norvég nyelvpolitikában, azon belül is elsősorban a második idegen nyelv helyzete. Az első idegen nyelv, az angol pozíciója – hasonlóan a többi skandináv országhoz – Norvégiában is stabil, az 1930-as évektől egyre erősödött, amivel párhuzamosan a második idegen nyelv szerepe gyengült. Ma a norvég idegennyelv-oktatásra egy erős helyzetű első idegen nyelv és egy gyenge státusú második idegen nyelv jellemző.

A kialakult helyzetről, a szükséges változtatásokról egyre több vita folyik és publikáció jelenik, illetve jelent meg.

2. A norvég iskolarendszerről

Mielőtt a felvázolt téma kifejtésébe kezdek, fontosnak tartom a norvég iskolarendszer rövid bemutatását.

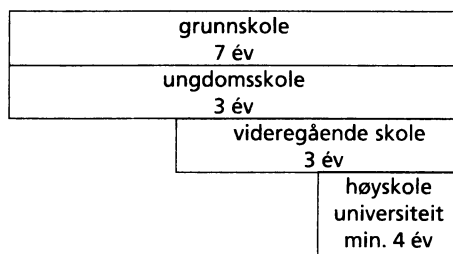
Norvégiában a gyerekek 6 évesen kezdik meg iskolai tanulmányaikat és 15 éves korukig tankötelesek. Ennek megfelelően mindenkinek egy tíz éves alapképzésben kell részt vennie, amely két szintre osztható:

- Az első szintet alapszintnek nevezhetjük (*grunnskole*), ez foglalja magában a tíz éves alapképzés első hét osztályát.
- Ezt követi a második szint (*ungdomsskole*), az utolsó 3 osztály.

E tíz év után következik a középiskoláknak megfelelő szint (*videregående skole*), ami három éves és különböző szakirányai vannak. (Ez a szint a különféle szakirányával megfelel a Magyarországon működő gimnáziumoknak, szakközépiskoláknak).

A norvég diákok mindezek után, 18 évesen kezdenek meg tanulmányaikat főiskolán vagy egyetemen.

Táblázat formájában így ábrázolható a rendszer:

3. Az idegen nyelvek helyzete a norvég oktatásban

3.1. Az első idegen nyelv

Az első idegen nyelvvé Norvégiában mára vitathatatlanul az angol nyelv vált. Az 1930-as évektől fokozatosan szilárdult meg az angol nyelv mint kötelező idegen nyelv a norvég iskolákban.¹ (Ennek legmeghatározóbb tényezője az ország nemzetközi hajózásban betöltött szerepe).

A II. világháború időszaka nem kedvezett különösebben az angol nyelvnek. Az 1942/43-as tantervek tanulmányozásakor kiderül, hogy az alapfokú oktatási intézmények utolsó két osztályában angol helyett németet tanítottak. A gimnáziumokban (akkor még így nevezték a középfokú oktatási intézmények egy bizonyos típusát) az angol (és más nyelvek) rovására növelték a német órák számát. A német megszállás idején tehát az angol nem számított az első idegen nyelvnek Norvégiában, a német töltötte be ezt a szerepet.²

A II. világháború után azonban a németórák számát drasztikusan lecsökkentették. E lépésnek az oka az volt, hogy a német megszállókkal szembeni negatív érzések magukkal hozták azok nyelvének erőteljes elutasítását is.³ May Meyer dolgozatának egy külön fejezetében foglalkozik a norvégok németekhez, illetve a német nyelvhez való viszonyáról a II. világháború utáni időszakban.

A német nyelv vezető szerepének elvesztésével az angol nyelvnek lehetősége nyílt, hogy azt újra megszerezze és meg is erősítse.

Annak, hogy az angol nyelv a norvég idegennyelv-oktatásban központi helyet foglal el, előnyeit és hátrányait is láthatjuk.

- Csaknem minden norvég tud angolul kommunikálni. Ennek az idegenforgalomban is jelentős szerepe van (bármikor bárkit megszólíthatunk angolul, megkapjuk a szükséges információkat). A fiatalabb generációk nagyon jó angol nyelvismerettel rendelkeznek mind szóban, mind írásban, aminek a tanulmányok és a munka területén érezhetik és használhatják ki nagy előnyeit.
- A nyelvoktatás erősen csak egy idegen nyelvre koncentrál, ilyen erős első idegen nyelv mellett a többi idegen nyelv gyenge pozícióval rendelkezik.

Ezen kijelentéseket saját vizsgálataimmal is alá kívánom támasztani.

2004 tavaszán kérdőíves felmérést végeztem a Bergeni Egyetem hallgatói körében. 60 különböző szakos hallgatótól kaptam válaszokat, amelyek rövid értékelését szeretném közzétenni.

A megkérdezettek 94 %-a nagyon jól, jól vagy elfogadható szinten kommunikál angolul, 87 % pedig nagyon jó angol nyelvtudásról nyilatkozik.

Nagyon jó vagy jó német nyelvtudással a válaszadók 37%-a rendelkezik, elfogadható nyelvtudásról 12%, és csekély nyelvismeretről 12% számol be.

Franciául nagyon jól vagy jól 12%, elfogadhatóan 12%, kicsit pedig 5% beszél.

Az olasz nyelvet 5% nagyon jól vagy jól, 3,3% elfogadható szinten, 12% pedig csekély szinten ismeri.

Spanyol nyelven 25% nagyon jól, illetve jól beszél, kicsit több mint 8% elfogadhatóan, és alig 2% kicsit. A spanyolt nagyon jól és jól beszélők az egyetem spanyol szakos hallgatói tették ki. Érdekes megemlíteni, hogy nagy részük nyelvtudásukat Spanyolországban vagy valamely spanyol nyelvű latin-amerikai országban szerezték, illetve tökéletesítették.

Az eddig említett nyelveken kívül még a dán (2 fő), lengyel (1 fő), portugál (1 fő), izlandi (1 fő), holland (1 fő), latin (1 fő), saami (1 fő) szerepel a válaszok között.

Az első idegen nyelvet, az angolt csaknem minden megkérdezett jól ismeri és használja, a második idegen nyelvként oktatott nyelvekből jóval kevesebben rendelkeznek jó nyelvtudással, ezen esetekben inkább gyenge nyelvismeretről beszélhetünk.

Úgy gondolom, hogy a közölt eredmények nem meglepőek, a várakozásnak megfelelőek.

3.2. A második idegen nyelv

Egyre több tanár és kutató foglalkozik a második idegen nyelv státusával a norvég iskolákban. Már korábban említettem, hogy az oktatási reformfolyamat tulajdonképpen 1974-ben indult meg, amikor is a kötelező tárgyak mellett választható tárgyakat vezettek be; ilyen választható tárgy lett a második idegen nyelv is. Napjainkig ez a gyenge státus jellemző a második idegen nyelvre, de az utóbbi időben megjelent az igény a jelenlegi helyzeten való változtatásra.

Mindenekelőtt szükségesnek tartom azokat a tényezőket bemutatni, amelyek e helyzet kialakulásához hozzájárultak és annak tulajdonképpeni okainak tekinthetők:⁴

1. A második idegen nyelv választható tárgy státusa eleve gyengíti helyzetét a kötelező tárgyakhoz képest. A norvég oktatási rendszerben például a sport/testnevelés, fotó és film, honismeret és művészet sorolhatók a választható tárgyak közé. Látjuk, hogy e kategóriában főként gyakorlati tárgyokról van szó.

2. A második idegen nyelvet inkább elméleti tárgynak tekintik. Ez leginkább abban mutatkozik meg, hogy oktatásánál kisebb hangsúlyt fektetnek a kommunikációra. Emiatt a tanulók motiváltsága gyenge, hiszen nem a nyelv gyakorlati hasznosságára, használhatóságára törekednek.

Ennél a pontnál szeretném megjegyezni, hogy a témával foglalkozó szakemberekkel való beszélgetésekből az is kiderül, hogy a kommunikáció a második idegen nyelv tanításánál azért szorul háttérbe, mert sajnos sok tanár nem rendelkezik jó aktív nyelvtudással. Ezért a második idegen nyelv státusának javításához az ezeket a nyelveket oktató tanárok képzésében is változtatásokra van szükség.

3. A statisztikák azt mutatják, hogy a második idegen nyelvet inkább a jobb eredményekkel rendelkező tanulók választják, így a tárgy valójában nem mindenki számára hozzáférhető. Tulajdonképpen ez a pont valamelyest összekapcsolható az előző pontban említettel.

4. Az alacsony óraszám erőteljesen hozzájárul a gyenge pozícióhoz. A nem megfelelő óraszámban történő foglalkozás kevésbé hatékony oktatást eredményez és a diákok sem veszik igazán komolyan.

5. Az utolsó és talán a legfontosabb valamennyi ok közül az, hogy a második idegen nyelv osztályzatát az alapfokú oktatás befejezésekor nem veszik figyelembe a középiskolákba való felvételnél, bár a megkezdett idegen nyelvi tanulmányokat a középiskolákban „B-nyelv”-ként (második nyelvként) folytathatják a diákok. Ez is azt támogatja, hogy a tárgynak kisebb súlya legyen, illetve van.

A vázolt helyzet megoldásának érdekében különböző lépésekre került sor.

A *Grunnskolerådet*, vagyis az Alapfokú Iskolák Tanácsa felállított egy munkacsoportot, amelynek a feladata egy akcióterv kidolgozása volt a második idegen nyelv erősítésére. Ez a csoport a helyzet okainak megfogalmazása mellett a célokat és szükséges változtatásokat is kifejtette. Ezek a következők:

- a második idegen nyelv oktatására fordított óraszám növelése;
- az oktatási gyakorlat megváltoztatása (gyakorlati és nem elméleti tárgyként kell oktatni a második idegen nyelvet);
- a második idegen nyelv mindenki számára hozzáférhetővé tétele (nem csak a jobb tanulók számára);
- a második idegen nyelv kötelező tárggyá nyilvánítása;
- az alapfokú intézményekben elért eredmények figyelembe vétele a középfokú intézményekben.

Mint azt már korábban is említettem, körülbelül húsz éve felismerték a problémákat, radikális változtatásra azonban csak most kerül sor.

A reformfolyamat a norvég oktatásban 1974-ben kezdődött, de az első jelentősebb lépést a minőségi reform jelentette 1997-ben. A legnagyobb jelentőségű reformok, amelyek radikális változtatásokat eredményeznek, a 2003-2004-ben megkezdett és 2005-ben bevezetésre kerülő reformok jelentik.

Az oktatással kapcsolatos reformelképzelések kiindulópontját azok a vizsgálati eredmények képezik, melyek szerint Norvégiában jelentős a motiválatlan diákok száma, az órai fegyelmezés komoly problémát jelent, amely tényezők erősen befolyásolják az oktatás minőségét és eredményeit. Mindez természetesen az imént vázolt jellemzők ismeretében talán még inkább vonatkozik a második idegen nyelvre.

Mindezen problémák és hiányosságok figyelembevételével arra a következtetésre jutottak a norvég oktatáspolitikusok, hogy a második idegen nyelvet úgy lehetne erősíteni, hogy azt az alapfokú iskolák utolsó három évében kötelezővé teszik. Ezt tűzte ki a kormányzat céljául.

Az eddig tárgyalt nehézségek mellett még egy igencsak nem elhanyagolható problémára kell felhívni a figyelmet. Ez az idegen nyelvek kínálata az iskolákban. Ma még a második idegen nyelv választható tárgy az iskolákban, ez azt jelenti, hogy a tanulók több nyelv közül választhatnak. Azonban a gyakorlatban ez sok esetben nem biztosított, gyakran csak egy idegen nyelvet kínálnak „választásra”.⁵ Felmérések szerint ez a legtöbb esetben a német. Természetesen ezen is szükséges változtatni, több nyelvet kell kínálni: németet, franciát, spanyolt, orosz és – ha lehetséges – más európai és nem európai nyelvet. Ehhez persze megfelelő számú és felkészültségű nyelvtanarra van szükség és reformokra a nyelvtanárképzés területén.

4. Norvégia és az európai célkitűzések

Az Európai Unió nyelvismeretre vonatkozó akcióterve 2004–2006-ra megfogalmazza, hogy minden EU-polgárnak három nyelvet kell ismernie – az anyanyelvén kívül két idegen nyelvet.

- Norvégia egyre inkább „közeledik” az EU-hoz, több aláírt egyezmény köti az európai célkitűzésekhez, elvárásokhoz.
- Norvégiának jelentős gazdasági és kulturális kapcsolatai vannak több európai állammal, ezek közül a legfontosabbak – a többi skandináv államon kívül – Németország és Franciaország. E kapcsolatok fenntartásához és ápolásához az angolon kívül szükség van más európai nyelvek ismeretére is. Ennek érdekében is fontos a második idegen nyelv gyakorlati felfogása, a kommunikációra való nagyobb hangsúlyhelyezés.

Vizsgálatot végeztek Norvégiában, hogy a norvég tantervek mennyire kompatibilisek az Európai Kerettervvel.⁶ Szakmai konferencia (címe: *Idegen nyelvek Európában. Európai Referenciakeret és a norvég tantervek 2002-ben*) keretében ismertették a felmérés eredményeit:

A norvég tantervek csak részben felelnek meg az Európai Referenciakeretnek. Megfelelések a készségek leírásában és a szocio-kulturális kompetencia területén találhatóak. Az eredményekből azt a következtetést vonták le, hogy a már korábban megfogalmazott célkitűzéseknek megfelelően változtatásokat kell véghezvinni az idegen nyelvek oktatásának területén.

A reformlépések mára komollyá fordultak; 2005 februárjában megszületett a parlamenti határozat, amely szerint az előadásban elhangzott változtatások a második idegen nyelv oktatásával kapcsolatban szükségesek, és amelynek legfontosabb pontja, hogy a második idegen nyelvet kötelezővé teszik az alapszintű oktatásban.

JEGYZETEK

1. May Meyer: Einstellungen zur deutschen Sprache, p. 29.
2. I. m., p. 30.
3. Uo.
4. Turid Trebbi-Rita Gjørven: 2. fremmedspråk i grunnskolen – fra stygg andrunge til svane?
5. Telemarkforskning 2002.
6. Norske læreplanar og europeisk rammeverk.